จิตว่างในทัศนะของท่านพุทธทาส

นายปรีชา มานะวาณิชเจริญ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา ภาควิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2540 ISBN 974-638-937-8 ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

BUDDHADASA'S VIEW ON EMPTY MIND

MR. PREECHA MANAVANICHAROEN

A Thesis Submitted in Partial fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Philosophy

Department of Philosophy

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1997

ISBN 974-638-937-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์ :

จิตว่างในทัศนะของท่านพุทธทาส

โดย

นายปรีชา มานะวาณิชเจริญ

ภาควิชา

ปรัชญา

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คร. สมภาร พรมทา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศ. นายแพทย์ศุภวัฒน์ ชุติวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนซ์

796-		ประธานกรรมการ
รศ. คร. สวรรณา	สถาอานันท์	,)

(ผศ. คร. สมภาร พรมทา) อาจารย์ที่ปรึกษา

ปรัชว์ ชาบาร์จะไน กรรมการ

(ศ. ปรีชา ช้างขวัญยืน)

ราย เการ์ เการ์

ปรีชา มานะวาณิชเจริญ : จิตว่างในทัศนะของท่านพุทธทาส (BUDDHADASA'S VIEW ON EMPTY MIND) อ.ที่ปรึกษา : ผศ. คร. สมภาร พรมทา; 63 หน้า ISBN 974-638-937-8

จิตว่างตามทัศนะของท่านพุทธทาสหมายถึงสภาวะจิตที่ละจากการยึดมั่นถือมั่น ในตัวตน-ของตน จิตจะมีสภาวธรรมอันว่างจากกิเลสทั้งปวง มีสติ-ปัญญาเต็มเปี่ยมสามารถ หยั่งรู้ความจริงว่า โลกและสิ่งทั้งปวงล้วนมีธรรมชาติเป็นความว่าง ไม่อาจยึดมั่นถือมั่นเป็น ตัวตนได้เลย

แนวคิดจิตว่าง วางอยู่บนฐานความเชื่อว่า จิตโดยพื้นฐานเป็นประภัสสร และ เป็นศักยภาพของทุกคนในการบรรลุมรรคผล-นิพพาน กล่าวได้ว่า ทุกคนมีโอกาสบรรลุ ธรรมได้แม้ในชาตินี้ หากมีปัจจัยถึงพร้อม ในอีกแง่หนึ่งแนวคิดจิตว่างสะท้อนความ พยายามที่จะตีความและประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมให้เป็นประโยชน์เกื้อหนุนต่อการดำเนิน ชีวิตแม้กับวิถีอย่างปุถุชน หากแต่การนำเสนอและชี้แนะกลวิธีการพลิกผันการทำงานให้ เป็นการปฏิบัติธรรมอย่างที่สุดในคราวเดียวกันนั้น ไม่เป็นที่ยอมรับของฝ่ายเถรวาทกระแส หลัก เพราะมีความเชื่อต่างไปว่า แต่ละคนจะมีศักยภาพในการบรรลุธรรมไม่เท่ากัน ขึ้นกับ บารมีที่สั่งสมข้ามภพข้ามชาติกันมา ทั้งจิดไม่อาจบำเพ็ญวิปัสสนาไปพร้อม ๆ กับการ ทำงานหรือกิจอื่นใดซ้ำซ้อนได้ จิตว่างสำหรับผู้ยังไม่บรรลุมรรคผลจึงเป็นไปไม่ได้ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีความเห็นว่า การปฏิบัติอย่างแนวคิดจิตว่างนั้น แม้เพียงสามารถ บรรเทาทุกข์ลงได้บางส่วนบางขณะเวลาก็เป็นประโยชน์ยิ่งแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อท่าน พุทธทาสมุ่งเสนอแนวปฏิบัติให้อยู่ในวิสัยของปุถุชนด้วยแล้ว ย่อมเท่ากับเป็นการสนอง ตอบต่อพระพุทธประสงค์ได้เป็นอย่างดีที่ต้องการให้พุทธธรรมยังประโยชน์เกื้อหนุนต่อ พหูชน

ภาควิชา	ปรัชญา	ลายมือชื่อนิสิต
สาขาวิชา	ปรัชญา	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ปีการศึกษา	ଇଝ୍ଟ୍ ୦	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

10

ระบาง เมื่อสมเด็กกรรมการตุม เกาะเมื่อมหลาย เป็นเกาะเหลือ เกาะเมื่อมหลาย เกาะเมื่อมหลาย เกาะเมื่อมหลาย เกาะเมื่อ

C710596 KEY WORD:

C710596 : MAJOR PHILOSOPHY

BUDDHADASA/EMPTY MIND

PREECHA MANAVANICHAROEN: BUDDHADASA'S VIEW ON EMPTY MIND. THESIS ADVISOR: ASSIST. PROF. SOMPARN PROMTA, Ph.D. 63 pp. ISBN 974-638-937-8

According to Buddhadasa, the empty mind means the state of mind which free from getting a hold of egoism and all desires. Thus the mind is full of wisdom, can realize the reality of the world that it is naturally empty. We cannot get anything as the self at all.

His concept of the empty mind is upon the base of belief that all minds are brilliant. There is the potentiality to be enlightened in everybody.

It is said that one can attain the enlightenment in his lifetime if he has completely sufficient factors. Furthermore, the concept of the empty mind is the reflection of the attempt to interpret and apply the essence of Buddhadhama into the useful purposes in one's way of life, eventhough an ordinary man. But Buddhadasa's presentation and his advices for working while practicing Dhamma at the same time are not accepted by the principal Theravada because of the different beliefs. According to the principal Theravada, each one is unequal in potentiality of enlightenment because of unequality in plentiful goodness in the past worlds. Moreover, one cannot practice Dhamma and do any work at the same time.

So the empty mind is impossible for one who has not been enlightened. However, in my point of view, though practicing along with the concept of the empty mind can release only some suffering in sometime, it is a great deal of usefulness. Especially, when Buddhasa advised common ways to practice in common lives, it is the great responsiveness toward the Lord Buddha's intention to give usefulness from Buddhadhamma to human being.

ภาควิชา	ปรัชญา	ลายมือชื่อนิสิต	J. m
สาขาวิชา	ปรัชญา	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา	morrows
ปีการศึกษา	lm & con	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่ว	

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความอนุเคราะห์อย่างดียิ่งของ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คร.สมภาร พรมทา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์
คร. สุวรรณา สถาอานันท์ หัวหน้าภาควิชาปรัชญา และศาสตราจารย์ปรีชา ช้างขวัญยืน
ซึ่งทั้งสามท่านได้กรุณาให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งใน
การวิจัย

ผู้วิจัยจึงใคร่ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทั้งสามท่านมา ณ โอกาสนี้ค้วย

สารบัญ

			หน้า
บทคัดย่	อภาษาไ	โทย	1
บทคัดย่	อภาษาต	วังกฤษ	ข
กิตติกร	รมประศ	าาศ	ฉ
บทที่			
o.	จิตว่าง	งในทัศนะของท่านพุทธทาส	စ
	๑.๑	โลกกับธรรมชาติของสิ่งทั้งปวง	ල
		๑.๑.๑ โลกตามความหมายของท่านพุทธทาส	ල
		๑.๑.๒ ความเป็นจริงเกี่ยวกับ โลก	ရာ
	ര.๒	จิต : ธรรมชาติคั้งเดิมและการปรุงแต่ง	હ
		๑.๒.๑ จิตประภัสสร : รากฐานของความว่าง	æ
		๑.๒.๒ จิตกับการปรุงแต่ง	б
	ඉ. ෨	จิตว่างในเชิงทฤษฎี	б
	ଚ.๔	จิตว่างภาคปฏิบัติ	ಚ
		๑.๔.๑ จิตว่างกับการปฏิบัติทั้งหมดของพุทธศาสนา	ನ
		๑.๔.๒ จิตว่างเป็นเรื่องที่อยู่ในวิสัยปฏิบัติแม้สำหรับปุถุชน	క
		๑.๔.๓ จิตว่างกับการประยุกต์ใช้ในการทำงานประจำวัน	ചെ
	ෙ.අ දි	ห รุปใจความสำคัญของแนวคิดเรื่องจิตว่าง	၈၆
l ø.	จิตว่าง	ากับประเด็นโต้แย้ง	୭୯
	ത.	ปัญหาเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับพื้นฐานของจิต	ල ග
	la . la	ปัญหาเรื่องโลกียะ-โลกุ ตตระ	[ා ල
	lø . ග	ปัญหาเรื่องพระนิพพานและกระบวนการนำไปสู่	
		การบรรลุธรรม	၈၀
	l m.d	ปัญหาเรื่องการขัดต่อวิถีปุถุชนและไม่อยู่ในวิสัยปฏิบัติ	၈ ၆
	්ක.අ	ปัญหาเรื่องภาษาคน-ภาษาธรรม	Œ۵
	්.ම	ปัญหาเรื่องปฏิจจสมุปบาทกับหลักอนัตตา	હહ

			หน้า
ണ.	สรุป :	การวิเคราะห์ ตรวจสอบและประเมินแนวคิดเรื่องจิตว่าง	ල් නි
	ണ.ത	การสอบทานเรื่องจิตประภัสสร	ී ග
	ක.්ම	จิตว่างกับการบรรลุธรรม	હ ે રે
	ണ.ണ	จิตว่างกับแนวทางปฏิรูปพระพุทธศาสนา	ී ෆ
	ක .ර	สรุปผลการวิจัย	ьо
รายร	าารอ้าง	อิง	වග
ประ	วัติผู้เขีย	าน	ට් ග

1.1